

Магістр 2 року навчання
 фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

АНАЛІЗ ЗАКОРДОННОГО ДОСВІДУ ВИКОРИСТАННЯ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ

Анотація. Досліджено особливості зарубіжних альтернативних систем оподаткування та зроблено висновки відносно перейняття їх позитивного та врахування негативного досвіду для подальшого вдосконалення спрощеної системи оподаткування в Україні.

Аннотация. Исследованы особенности зарубежных альтернативных систем налогообложения и сделаны выводы относительно возможности использования их положительного опыта и учета негативного опыта для дальнейшего совершенствования упрощенной системы налогообложения в Украине.

Annotation. The peculiarities of foreign alternative systems of taxation are studied and conclusions are drawn about the possibility of using their positive features and considering the negative experience for further improvement of the simplified taxation system in Ukraine.

Ключові слова: спрощена система оподаткування, закордонний досвід, податкове стимулювання.

Україна як незалежна держава має досить коротку історію, що припускає недостатність власного досвіду реформування всіх сфер суспільного життя та, відповідно, позначається на незадовільному рівні розвитку соціально-економічних відносин у ній, що, зокрема, проявляється і в недосконалості системи оподаткування. Урахування позитивного та негативного досвіду інших країн щодо запровадження альтернативних систем оподаткування сприятиме розвитку малого і середнього підприємництва та розв'язанню проблем безробіття, що й обумовлює актуальність проведеного дослідження.

Доцільно звернути увагу на досвід країн пострадянського простору, а саме Російської Федерації, Республіки Білорусь та Республіки Молдови, адже вони є територіальними сусідами України і мають схожі традиції та передумови розвитку. Тобто метою статті є аналіз закордонного досвіду використання спрощених систем оподаткування.

У табл. 1 наведено перелік чинних спрощених систем оподаткування відповідно до законодавства [1 – 3].

Таблиця 1

Альтернативні системи оподаткування у пострадянських країнах

Країни	Перелік альтернативних систем оподаткування
Україна	спрощена система оподаткування, обліку та звітності
Російська Федерація	спрощена система оподаткування; система оподаткування у вигляді єдиного податку на поставлений дохід для окремих видів діяльності; патентна система оподаткування
Республіка Білорусь	податок при спрощеній системі оподаткування; єдиний податок з індивідуальних підприємців та інших фізичних осіб
Республіка Молдова	спеціальний режим оподаткування суб'єктів господарювання – малих та середніх підприємств

Таким чином, податкове законодавство Російської Федерації передбачає найбільшу кількість альтернативних систем оподаткування, тобто платники мають змогу обрати, з урахуванням встановлених обмежень, оптимальний для себе спосіб виконання податкового зобов'язання.

Найбільш визначним спеціальним податковим режимом в Росії за охопленням платників та обсягу податкових надходжень є спрощена система оподаткування, яку мають право обрати підприємці, обсяг виручки від реалізації у яких не перевищує 60 млн рублів, чисельність зайнятих робітників дорівнює максимум 100 осіб, а вартість основних виробничих фондів без вартості нематеріальних активів не перевищує 100 млн рублів [4]. У межах спрощеної системи оподаткування за вибором платника податків застосовується два об'єкти оподаткування – дохід та доходи мінус витрати. У випадку, коли об'єктом оподаткування є дохід, до бази, визначеної відповідно до вимог статті 346.18 Податкового кодексу РФ, застосовується ставка у розмірі 6 %, а у випадку коли об'єктом оподаткування виступає обсяг доходів, зменшених на витрати, застосовується ставка 15 %, при цьому суб'єкти федерації можуть встановлювати на місцевому рівні диференційовані ставки від 5 до 15 %.

Російські вчені визнають спрощену систему оподаткування, що діє на території Російської федерації, недосконалою. Насамперед, це стосується звільнення від ПДВ абсолютно всіх підприємців, що обрали спрощену систему оподаткування, адже вони позбавляються права відшкодування ПДВ, що робить продукцію малих підприємств неконкурентоспроможною. Маліс Н. І. [4] пропонує вихід із цього становища – на законодавчому рівні закрити право платника, що обрав в якості об'єкта оподаткування доходи за вирахуванням видатків, відмовитися

у вигляді звільнення від ПДВ або скасувати цю пільгу взагалі. Варто зазначити, що в українському законодавстві така проблема відсутня, адже платники єдиного податку, що обрали 3 – 6 групи, можуть самостійно обирати, сплачувати ПДВ окремо та мати право на відшкодування, або включати його до складу єдиного податку.

Ще однією розповсюдженою альтернативною системою оподаткування в Росії є єдиний податок на поставлений дохід, який упроваджується для деяких видів діяльності, таких, як надання побутових послуг населенню, роздрібна торгівля, громадське харчування та ін. Під поставленим доходом, який є об'єктом оподаткування, розуміють потенційно можливий дохід платника податку, розрахований з урахуванням сукупності умов, що безпосередньо впливають на отримання вказаного доходу. Податковою базою для нарахування суми єдиного податку є величина поставленого доходу, що розрахована як добуток базової прибутковості (встановлюється статтею 346.29 ПК РФ) за певним видом підприємницької діяльності, обчисленої за податковий період, і величини фізичного показника (кількість найманих працівників, площа торговельного приміщення тощо), що характеризує даний вид діяльності. Недоліками цієї альтернативної системи Кошель Д. Е. [5] вважає невідповідність величини поставленого доходу реальному доходу платника податків, обмежену можливість диференціації сум єдиного податку залежно від умов здійснення підприємницької діяльності та недосконалість податкового контролю за відповідністю кількості одиниць фізичного показника до задекларованого.

Єдиний податок на поставлений дохід поступово заміщується патентною системою оподаткування, що була введена в дію на території Російської Федерації з 1 грудня 2012 року та запроваджена переважно для суб'єктів мікробізнесу, облік діяльності та податковий контроль за якими практично неможливі або малоефективні. Податковою базою за патентною системою оподаткування визнається грошовий вираз потенційно можливого річного доходу, який може отримати підприємець за видом підприємницької діяльності, щодо якого застосовується патентна система. Ставка податку складає 6 %. Недоліками цієї системи є, по-перше, відміна пільги щодо зменшення вартості патенту на обсяг страхових внесків на обов'язкове страхування, а по-друге, зобов'язання платника перейти на загальну систему оподаткування та відновити бухгалтерський облік у разі перевищення передбачених патентним режимом параметрів або недоплати повної вартості патенту [4].

Таким чином, альтернативні системи оподаткування малого та середнього бізнесу у Російській Федерації мають певні особливості та недоліки, які не притаманні українській спрощеній системі оподаткування. З цього виходить, що переймання позитивного досвіду Російської Федерації щодо розвитку малого підприємництва не є для України актуальним на сьогодні.

Відповідно до Податкового кодексу Республіки Білорусі [2] платниками податку при спрощеній системі оподаткування є прості товариства (учасники договору про спільну діяльність) та індивідуальні підприємці, які на момент закінчення перших дев'яти місяців року, що передує року переходу на спрощену систему оподаткування, відповідають встановленим критеріям із середньої чисельності працівників не більше 100 осіб, причому обсяг валового доходу наростаючим підсумком повинен складати не більше 9 млрд білоруських рублів. Проте для новостворених організацій та індивідуальних підприємців зроблено виняток – вони мають право застосовувати спрощену систему оподаткування з дня їх державної реєстрації, якщо протягом 20 календарних днів нададуть податковому

органу заяву, що містить відомості про штатну чисельність найманих робітників.

Об'єктом оподаткування при спрощеній системі оподаткування виступає валовий прибуток, тобто прибуток від реалізації товарів (робіт, послуг), майнових прав та позареалізаційні прибутки. Ставки податку дорівнюють 5 % – для організацій та індивідуальних підприємців, що не сплачують ПДВ, 3 % – для платників ПДВ та 2 % – для платників, які здійснюють експорт за межі Республіки Білорусь товарів (робіт, послуг), та майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності (такий стимулюючий захід діятиме до кінця 2013 року). Податковим періодом визнається календарний рік, відповідно, звітним періодом для платників, що сплачують ПДВ щомісячно є календарний місяць, а для платників, що не сплачують ПДВ або сплачують його щокварталу, звітний період становить календарний квартал.

Єдиний податок з індивідуальних підприємців та інших фізичних осіб запроваджений для малого та мікробізнесу, тобто підприємців, що здійснюють діяльність з роздрібною торгівлі, надання побутових послуг, обслуговування громадського харчування тощо. Ставки встановлюються місцевими органами влади в межах законодавчо закріплених градацій, при цьому передбачено пільги у вигляді зниження ставки податку для деяких категорій платників (табл. 2).

Таблиця 2

Пільги, що застосовуються до єдиного податку з індивідуальних підприємців та інших фізичних осіб

Категорія платників	Зниження ставки, %
Уперше зареєстровані (перші 3 місяці діяльності)	25
Інваліди	20
Батьки (опікуни) в багатодітних сім'ях з 3 та більше дітьми у віці до 18 років	20
Платники, що виховують неповнолітніх дітей-інвалідів	20
Платники, що мають водночас декілька підстав для одержання пільги	45
Інваліди I та II груп, що виховують неповнолітніх дітей та/або дітей, що отримують освіту на денній формі навчання	100

Зазначені пільги мають соціальний характер та спрямовані на стимулювання розвитку приватного підприємництва і підтримку незахищених верств населення.

У Республіці Молдові діє спеціальний податковий режим оподаткування суб'єктів господарювання – малих та середніх підприємств [6]. Використовувати цей спеціальний податковий режим зобов'язані господарюючі суб'єкти, що незареєстровані в якості платників ПДВ, якщо їх дохід від операційної діяльності за минулий календарний рік не сягнув 100 тис. леїв. Суб'єкти господарювання, дохід від операційної діяльності яких становив від 100 тис. до 600

тис. лев можуть самостійно обирати між спеціальним режимом оподаткування та загальною системою зі сплатою ПДВ. Відповідно, об'єктом оподаткування виступає дохід від операційної діяльності, ставка становить 3 % від об'єкта оподаткування, а податковим періодом є календарний рік. Варто зазначити, що спеціальний режим оподаткування малих та середніх підприємств у Молдові не обтяжений багатьма умовами, такими, як вид діяльності, кількість найманих працівників, площа приміщень, що використовуються у господарській діяльності, сплатою чи несплатою ПДВ тощо, має значення лише обсяг доходу та встановлено лише одну, достатньо низьку ставку у розмірі 3 % річного доходу від операційної діяльності. Тобто такий режим є простим, прозорим та зрозумілим для широкого кола платників – суб'єктів малого та середнього бізнесу.

Дослідження податкових традицій інших країн щодо запровадження альтернативних систем оподаткування дозволяє зробити такі висновки:

1. Вітчизняній альтернативній системі оподаткування не притаманні ті недоліки, які спостерігаються у російських спрощених системах оподаткування.

2. Спрощена система оподаткування, обліку та звітності, що діє в Україні, не містить інструментів стимулювання самозайнятості населення та підтримки соціально вразливих верств населення, які спостерігаються в податковій системі Республіки Білорусі. Насамперед, цікавим є досвід надання пільг уперше зареєстрованим підприємцям, що сприяє розвитку малого та середнього бізнесу.

3. Податкове законодавство Республіки Молдови не обтяжене додатковими умовами адміністрування спрощеної системи оподаткування, що є безперечною перевагою перед іншими альтернативними системами оподаткування.

Таким чином, спрощена система оподаткування, обліку та звітності в Україні потребує подальшого поліпшення та розвитку. Для вдосконалення вітчизняної спрощеної системи доцільно звернути увагу на позитивний досвід інших країн щодо запровадження альтернативних систем оподаткування та їх регулятивний потенціал.

Наук. керівн. Зима О. Г.

Література: 1. Налоговый кодекс Российской Федерации [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://pravo.gov.ru>. 2. Налоговый кодекс Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://nalog.gov.by>. 3. Налоговый кодекс Республики Молдова [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://fisc.md>. 4. Малис Н. И. Налоговый потенциал специальных налоговых режимов / Н. И. Малис // Финансовый журнал. – 2013. – № 1. – С. 73–80. 5. Кошель Д. Е. К вопросу об эффективности реформы специальных налоговых режимов для субъектов малого предпринимательства / Д. Е. Кошель // Сибирский торгово-экономический журнал. – 2013. – № 1 (17). – С. 30–35.